

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ENERJİ POLİTİKALARI BAĞLAMINDA RUSYA'YA OLAN BAĞIMLILIĞI

Zafer YALÇIN*

Özet

Enerji, ülkelerin ekonomik kalkınmalarının sürdürülebilir olması için önemli bir unsurdur. Enerji kaynaklarının kesintisiz bir şekilde temin edilmesi, ülkeler için hayati bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilir enerji ilişkileri, enerji arzının güven altına alınması ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi amacıyla etkin enerji politikalarının oluşturulması, devletler için öncelik haline gelmiştir.

ABD'den sonra Dünya'nın en büyük ikinci enerji tüketicisi konumunda olan Avrupa Birliği, ihtiyaç duyduğu enerjinin %53'ünü dış kaynaklardan temin etmek zorunda olan bir topluluktur. İhtiyaç duyulan bu enerji kaynaklarından ham petrolün %30,4'ünü, doğalgazın %37,5'ini ve katı yakıtların %29'unu Rusya'dan elde etmek durumundadır. Bu nedenle Avrupa Birliği, enerjide Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmak veya dengelemek konusunda etkin bir enerji politikasına ihtiyaç duymaktadır.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin enerji politikasının tarihsel aşamalarına ve AB'nin enerji politikalarının temel prensiplerine değinilerek, AB'nin enerjide Rusya'ya olan bağımlılığı, AB'nin enerji politikası bağlamında gelecek stratejileri ve AB enerji politikasının geleceğinde Rusya'nın yeri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Enerji Politikaları, Avrupa Birliği, Rusya

DEPENDENCY ON RUSSIA IN THE CONTEXT OF EU'S ENERGY POLICIES

Abstract

Energy is an important fact for countries to provide sustainable development. The continuous energy supply means vital importance for the countries. In this context, the countries give primacy to create efficient energy policies in order to provide sustainable energy relations and energy supply security, and to diversify the energy resources.

The European Union, which is the second largest energy consumer in the world after the United States, is a community that must supply 53% of the energy it needs from external sources. It is necessary to obtain 30.4% of crude oil, 37.5% of natural gas and 29% of solid fuels of these energy sources from Russia. This

---

* Kocaeli Üniversitesi, AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi
zaferyalcin92@gmail.com

situation requires an effective energy policy to reduce or balance the European Union's dependency on Russia for energy.

This study will examine the EU's dependency on energy to Russia, the future strategies of the EU with the context of energy policy, and Russia's role in the future of EU energy policy by referring to the basic principles of the EU's Energy Policies and the historical stages of the European Union's energy policy.

Key Words: Energy, Energy Policies, European Union, Russia

Giriş

Ülkelerin ekonomik kalkınmalarının devamı için enerji kaynaklarının kesintisiz temini, hayati bir önem taşımaktadır. İleri seviyede endüstrileşen ülkelerin, sanayi üretiminin kesintisiz şekilde devam etmesi için enerji transferinin sağlanması temel bir unsurdur. Bu doğrultuda sürdürülebilir enerji ilişkileri, enerji arzının güven altına alınması ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, devletlerin öncelikli amaçları arasında yer almaktadır.

Avrupa Birliği'nin oluşumundan bu yana enerji ihtiyacının artması ile doğru orantılı olarak enerji, politikaları da değişim ve gelişim göstermiştir. 20.Yüzyılda meydana gelen bölgesel ve küresel gelişmeler (1973 Petrol Krizi vb.), ileri bir sanayi toplumu olan Avrupa'yı ortak bir enerji politikasına yöneltmiştir. 1970'li yıllardan günümüze kadar Avrupa Birliği enerji politikaları, enerji-arz güvenliğini sağlamak, elektrik ve doğalgaz piyasalarında tamamı birbirine entegre edilmiş bir iç enerji piyasası oluşturmak, enerjinin etkin kullanımının sağlanması, çevrenin enerji kullanımından dolayı kirletilmesinin önüne geçilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması gibi prensipler etrafında şekillenmiştir.

Dünya enerji piyasasında önemli bir konumu olan Avrupa Birliği, dünya enerji ithalatı açısından birinci, enerji tüketimi konusunda ise ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Enerji ihtiyacının yarısını dış kaynaklardan elde etmek zorunda olan Avrupa Birliği, toplam enerji ihtiyacının %84'ünü ve doğalgazın ise %64'ünü ithal etmektedir. Eurostats 2015 yılı verilerine göre; Avrupa Birliği ithal ettiği bu enerji kaynaklarından ham petrolün %30,4'ünü, doğalgazın %37,5'ini ve katı yakıtların %29'unu Rusya'dan elde etmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği, enerji güvenliğinin sağlanması için kapsamlı bir enerji politikası oluşturarak, Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak amacıyla, enerji tedarik noktalarını çeşitlendirme ve yenilenebilir enerji kaynaklarının,

toplam enerji tüketimi içerisindeki payını artırma hedefi belirlemiştir. Bu bağlamda Eurostats 2015 yılı verilerine göre Avrupa Birliği (28) içerisinde, yenilenebilir enerji kaynakları tüketiminin, toplam enerji tüketimi içerisindeki oranı %12,5'e yükselmiştir. Avrupa Birliği 2020 yılına kadar yenilenebilir enerji tüketiminin, toplam enerji tüketimi içerisindeki payını %20'ye çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin enerji politikasının tarihsel sürecine değinilerek, tarihten günümüze enerji politikasının temel argümanları, Avrupa Birliği'nin temel enerji kaynakları, AB enerji politikasının araçları, AB Enerji politikası ve çevre ilişkisi, enerjide AB'nin Rusya'ya olan bağımlılığı ve Rusya-AB ilişkilerinde enerjinin önemi ve AB enerji politikasının geleceğinde Rusya'nın durumu değerlendirilecektir.

1. Kavram Olarak Enerji Politikası

Enerji, toplumsal gelişimlerin en önemli unsurları arasında ilk sırada gelmektedir. Enerji kaynakları ve buna bağlı üretilen ürünler, ülkelerdeki en önemli yaşamsal girdilerdir. Bu sebeple, ülkelerde enerji alanının yönetimlerini üstlenenler, toplumun ve ekonominin gereksinim duyduğu enerjiyi kesintisiz, güvenilir, zamanında, temiz ve ucuz yollardan temin etmek ve gerek en uygun fiyatlarla sağlayabilmek, gerek enerji- arz güvenliği açısından bu kaynakları çeşitlendirmek zorundadırlar.

Enerji politikası; genel olarak teknoloji, ekonomi ve enerji ile ilgili kararların alındığı kurumsal yapıdan oluşmakta ve kısa dönemde arz-talep yönetimi, uzun dönemde ise planlama faaliyetlerini içeren etkinlikler bütünüdür (Bayraç, 2009: 118). Enerji kaynaklarının kıt olması ve giderek azalması, dünya coğrafyasında eşit dağılmamış olması; ulusal, uluslararası ve küresel düzeyde enerji politikalarının üretilmesini zorunlu hale getirmektedir. Fosil enerji kaynaklarının aşırı kullanımı dolayısıyla oluşan sera etkisi ve iklim değişiklikleri, gelecek nesilleri tehdit etmesi, dolayısıyla küresel anlamda enerji politikalarının üretilmesi, uluslararası sistem için zorunluluk olmuştur.

Enerji piyasalarında denge oluşması, enerji arzı ve talebine bağlıdır. Enerji talebini belirleyen faktörler; ekonomik büyüme, yaşam tarzı, toplumun kalkınmışlık düzeyi, teknolojik gelişim ve enerji fiyatları olmaktadır. Enerji arzının belirlenmesinde ise; rezervler, üretim ve yatırım maliyetleri, dönüşüm teknolojileri ile ülkeler ve bölgeler arası

ekonomik ve siyasal ilişkiler, ele alınması gereken başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Enerji-arz güvenliği, mevcut enerjinin kaynağından çıkarılarak; üretimi, iletimi ve tüketimi faaliyetleri kapsamında, enerji arzı ve talebinin, yeterli miktarda ve kaliteli olarak, makul maliyet/fiyatlarla, kesintisiz ve çevreye duyarlı biçimde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, enerji-arz güvenliğinin dört boyutu vardır: Elde edilebilirlik (availability), ulaşılabilirlik (accessibility), üretilebilirlik veya ekonomik olma (affordability) ve kabul edilebilirlik veya sürdürülebilirlik (acceptability) (Erdal, 2011: 1). Ülkelerin enerji üreticisi ya da tüketicisi olma durumuna göre, enerji güvenliği kavramı değişmektedir. İhtiyacından daha az enerji kaynağı ürettiği için, dışarıdan enerji ithal etmek zorunda olan ülkeler açısından “enerji-arz güvenliği” ne kadar önemli ise, ihtiyacından fazla üretim yaparak dışarıya ihraç eden ülkeler için de “enerji-talep güvenliği” o kadar önemlidir. Bu açıdan enerji güvenliği; uluslararası bir konu olmasının yanı sıra, üretici ve tüketicilerin karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı olduklarını da göstermektedir (Bayraç, 2009: 119).

70’li yıllarda yaşanan petrol krizleri nedeniyle gelişmiş ülkeler, çeşitli alternatifler üzerinde çalışmaya başlamışlardır. Bu çalışmaların en önemlisi, yenilenebilir enerji kaynaklarıdır. Fakat petrol fiyatlarının düşük seyretmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Güneş, rüzgar ve jeotermal başta olmak üzere tüm yenilenebilir kaynaklara, gerek temiz yakıt olmaları ve gerekse yenilenebilir olmaları nedeniyle, geleceğin enerji kaynakları olarak bakılmaktadır. Yenilenebilir kaynaklar, henüz diğer konvansiyonel kaynaklarla ekonomik olarak rekabet edecek teknolojilere sahip olmasalar da, başta AB olmak üzere, hem temiz enerjinin teşvik edilmesi, hem de kaynak çeşitliliği açısından, enerji politikalarında giderek ön plana çıkmaktadırlar.

2. AB Ortak Enerji Politikalarının Tarihsel Süreci

II. Dünya Savaşı sonrasında, Fransa ile Almanya'nın, birbirleri arasında birçok siyasal soruna neden olan kömür ve demir-çelik kaynaklarının, devletler üstü bir otoritenin yönetimine devredilmesi ve bu sayede gerek uluslararası güvenlik, gerekse ekonomik büyüme açısından kilit bir konumda bulunan kömür ve demir-çelik kaynaklarındaki çıkarların ortak bir hale getirilerek, Avrupa'da yeni bir çatışmanın veya savaşın önlenmesi

anlayışı hakim olmuştur. Bu anlayış ile Schuman Planı esas alınarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), 18 Nisan 1951'de Paris Anlaşması ile kurulmuştur (Ülger, 2015: 34). Böylece günümüze kadar süregelen, Avrupa'da ekonomik ve siyasal bütünleşmesinin temeli atılmıştır. Ardından 1958 yılında, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. O zamandan günümüze bütünleşme hareketleri bağlamında, enerji alanındaki bu işbirliği, işlevselci kuramda belirtilen "Dallanma" teorisi ile örtüşerek, bir alandaki bütünleşmenin diğer alanlara da yayılması şeklinde sürmüş, ekonomik bütünleşmeye paralel bir biçimde, diğer alanlardaki bütünleşme de kademeli olarak gelişmiştir.

Enerjide ortak politikalar, kömür ve atom enerjisiyle ilgili olarak, Avrupa bütünleşmesinin başından itibaren gündemde olmuştur. 1970'lerdeki petrol krizleri, ortak enerji politikasının önemini daha da artırmıştır (Bayraktutan, 2013: 99). 1973'te yaşanan birinci petrol krizi sonrası Avrupa Konseyi, Eylül 1974'te kabul ettiği "Yeni Enerji Politikası Stratejisi" programı ile enerji tüketiminin imkanlar ölçüsünde azaltılmasını, arz güvenliğinin artırılmasını ve enerji üretim ve tüketiminde çevrenin korunması öngören bir politika benimsemiştir (T.C. AB Bakanlığı, 2017).

1980'li yıllarda enerji arzı güvenliği konusunun yanında, çevre konusu da gündeme gelmiştir. Üretim ve tüketim faaliyetleri esnasındaki işlemlerin çevreye karşı büyük zararlar oluşturduğu genel anlamda kabul görmüştür ve bununla ilgili enerji etkinliklerinin çevreye zarar vermeden nasıl sürdürülebileceği konusunda arayışlar başlamıştır. Ayrıca 1980'lerin sonlarında AB, içerisindeki parçalanmış enerji piyasalarının birleştirilerek, bir iç enerji pazarı oluşturulması fikrini ortaya çıkarmıştır. 1970'lerde meydana gelen petrol krizleri ile birlikte dış bağımlılığın azaltılması ve yerli üretimin artırılması konusundaki teşviklerin sonucu olarak, 1980-90 arası dönemde dışa bağımlılık oranında %10'luk bir azalma meydana gelmiştir.

1990'ların ilk yıllarında SSCB'nin dağılması sonrasında AB, kendi enerji güvenliğini sağlamak amacıyla bazı politikalar geliştirmeye başladı. Bu bağlamda, 1991 yılında Avrupa Enerji Şartı anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, enerji arzı güvenliğinin artırılması, enerji üretimi, çevirimi, taşınması, depolanması, dağıtımı, iletimi ve kullanımındaki verimliliğin en yüksek seviyeye ulaştırılması, güvenliğin güçlendirilmesi ve çevresel sorunların en aza indirilmesi, yatırımların teşviki ve korunması, enerji ticaretinin serbestleştirilmesi, uluslararası ve ulusal sermaye piyasalarına erişme

amaçlanmıştır. 1998 yılında yürürlüğe giren bu anlaşmaya, AB ülkeleri ile birlikte 38 ülke daha taraf olmuştur. Bu dönemde, TACIS 1991(BDT devletlerine Teknik Yardım), TRACECA 1993 (Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru), INOGATE 1995 ve SEEERF (Güneydoğu Avrupa Enerji Düzenleyici Forumu) adında programlar ile enerji arzı güvenliğinin sağlanması ve enerji kaynaklarının Avrupa'ya güvenli ulaşması için çalışmalar yürütülmüştür (Demir, 2003).

1995 yılında "Avrupa Birliği İçin Bir Enerji Politikası" başlıklı "Beyaz Kitap" yayımlanarak, ortak enerji politikasının ilke ve hedefleri belirtilmiştir. Bu kitapta hedefler, başlıca üç ana başlıkta açıklanmıştır. Bunlar:

- Enerji pazarının işleyişinin sağlanması
- Birlik'te enerji arz güvenliğinin sağlanması
- Enerji verimliliğinin, enerji tasarrufunun ve yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinin desteklenmesi
- Enerji ağlarının birbiriyle bağlantısının desteklenmesidir (T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği [TC. ABGS], 2011: 81).

1999 yılında AB Komisyonu Ortak Analiz Projesini uygulamaya koymuştur. Projenin amaçları arasında, elektrik ve doğalgaz piyasalarının liberalleştirilmesi, KYOTO protokolüne uyum sağlanması ve enerji üretimi ve tüketimi konusunda verimliliğin artırılması belirtilmiştir.

2000 yılında ise Avrupa Birliği'nin enerji arzı güvenliğini konu alan "Yeşil Kitap" yayınlanmıştır. Bu kitapta, sanayinin daha rekabetçi hale getirilmesi ve çevreye zarar veren gazların emisyonunun azaltılması konusu üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşım doğrultusunda, elektrik ve doğalgaz alanındaki enerji kaynaklarının serbestleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

2006 yılında meydana gelen Ukrayna ve Rusya doğalgaz krizleri, Avrupa Birliği'ne enerji arzı güvenliği konusundaki eksiklerini ve sıkıntılarını hatırlattı. Avrupa Komisyonu, bu kriz sonrasında Avrupa Birliği'nin enerji politikasının yeniden tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Bu kriz, Avrupa Birliği'ne enerji politikası anlamında ortak hareket etmenin

önemini ortaya koymuştur. Günümüze kadar Avrupa Enerji Politikaları bu doğrultuda süregelmiştir.

3. AB'nin Enerji Politikasını Şekillendiren Temel Prensipler

Avrupa Birliği, enerji politikasının temellerini, doğalgaz ve elektrik sektörlerinde rekabetçi, tamamı entegre olmuş ve açık bir enerji iç pazarının oluşturulması, küresel iklim değişikliğiyle mücadele edebilir ve çevreci bir enerji politikası, enerji arzı güvenliğinin oluşturulması ve enerji verimliğinin artırılması gibi argümanlara dayandırmaktadır.

3.1. Avrupa Birliği Enerji İç Pazarının Oluşturulması

Avrupa Birliği, enerji iç pazarının ilk adımı Paris Anlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile atmıştır. Bu anlaşmayla birlikte, üye devletler arasındaki kömür ticaretinde sınırlandırmalar kaldırılmıştır. Bu durum, enerji ticaretinde rekabetçi bir pazara imkân sağlamıştır.

Doğalgaz ve elektrik enerjileri sektöründe iç pazar kurulması hedefi, 1980'lerden itibaren gündeme gelmiştir. Doğalgaz ve elektrik enerjileri sektörlerinde iç pazarın kurulması için sektörlerin liberalizasyonu ve etkili bir talep yönetiminin sağlanması gerekmektedir. Doğalgaz ve elektrik enerjileri sektörlerinde serbestleşme hareketi, ilk olarak 1996 Elektrik Direktifi ve 1998 Doğalgaz Direktifi ile başlamıştır. Komisyon tarafından uygulanan bu direktiflerde; taşıma, distribüsyon ve üretim gibi faaliyetlerin birbirinden ayrıştırılması ve piyasaların rekabetçi hale getirilmesi üzerinde duruluyordu. Bu direktifler, 2000 yılı sonrasında güncellenmiş ve rekabetçi enerji piyasasının sağlanması üzerinde yoğunlaşarak, üye ülkelere elektrik ve doğalgaz enerjisi sektörlerinin rekabetçi bir hale getirilmesi için 2007 yılına kadar süre tanınmıştır. Doğalgaz ve elektrik sektörlerindeki bu serbestleşme ve rekabet, daha düşük maliyette enerji teminini mümkün kılmıştır.

Elektrik ve doğalgaz ağlarının entegre edilmesi, enerji sektöründe tek pazarının oluşturulmasında ve işletilmesinde çok önemli bir husustur. 2004 yılındaki Avrupa Birliği

beşinci genişleme hareketiyle, birliğe dahil olan ülkelerin birçoğunun eski doğu bloğu ülkeleri olması ve enerji sektörlerinin yapısının eski ve farklı olması dolayısıyla, enerji tek pazarının oluşturulması konusunda problemlerle karşılaşmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, Trans Avrupa Enerji Ağları (Trans European Energy Networks) adıyla bir program oluşturulmuştur. Bu program ile Avrupa Birliği üye devletlerinin, doğalgaz ve elektrik sektörlerini entegre etmenin yanında Avrupa Birliğine komşu olan, Balkan ülkelerinin, Kuzey Afrika ülkelerinin, Rusya'nın, Ortadoğu ülkelerinin ve Orta Asya ülkelerinin doğalgaz ve elektrik sektörlerini bir enerji ağı çerçevesinde entegrasyonunu sağlamayı arzulamaktadır.

Avrupa Birliği, enerji pazarları entegrasyonunu sağlamak amacıyla birçok program ve projeler oluşturmuştur. Bunlar; INOGATE Programı (Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Doğal Gaz Taşımacılığı): Hazar Bölgesinden, Avrupa enerji pazarlarına petrol ve doğalgaz transferinin sağlanması amacıyla oluşturulmuş bir programdır. EURO-MED Projesi (Avrupa Akdeniz Enerji Ortaklığı): Akdeniz ülkelerinin enerji sektörlerinin restorasyonunun yapılması ve Avrupa Enerji Piyasasıyla entegrasyonunun sağlanması için oluşturulan bir projedir, SEEERF (Güneydoğu Avrupa Enerji Düzenleme Forumu): Güneydoğu Avrupa'da tam entegre edilmiş bir doğalgaz ve elektrik sektörünün oluşturulması ve Avrupa Birliği iç pazarıyla uyumlaştırılması amacıyla oluşturulmuş bir programdır. (Yorkan, 2009: 32).

Avrupa Birliği Enerji İç piyasasının oluşturulma süreci, üye ülkelerin enerji piyasasına müdahale düzeylerinin farklılığı, ağlardaki altyapı eksiklikleri dolayısıyla bazı engellerle karşı karşıyadır. Bu anlamda bölgesel ve Avrupa Birliği üye devletlerini kapsayan projelerin önemi ortadadır.

3.2. Enerji Arzı Güvenliği

28 üyeye ulaşan Avrupa Birliği'nde enerji ihtiyacı günden güne artmaktadır. Mevcut vaziyette toplam enerji ihtiyacının yarısına tekabül eden, bir kısmını dış kaynaklardan tedarik eden Avrupa Birliği'nin yapılan projeksiyonlarda 2030 yılında toplam enerji ihtiyacının %70'lik bir kısmını dış kaynaklardan elde etmek zorunda kalacağı öngörülmektedir (Yorkan, 2009:33). Bu durum, Avrupa Birliği'nin enerji arzı güvenliğini, enerji politikalarının en önemli konusu haline getirmektedir.

Avrupa Birliği'nin enerji arzı güvenliği problemi, ilk olarak 1970'li yıllarda meydana gelen iki petrol krizi döneminde ortaya çıkmıştır. Daha sonraları ise SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan yeni devletler, Ortadoğu ülkelerindeki istikrarsızlıklar, iç savaşlar ve artan terörizm konuları, Çin-Hindistan gibi gelişen sanayilerin küresel enerji ticareti üzerindeki baskıları artırması, Avrupa Birliği'nin enerji-arz güvenliğini etkileyen önemli gelişmeler olmuştur. Ayrıca 2006-2009 yıllarındaki Ukrayna ile Rusya arasındaki kriz nedeniyle Avrupa Birliği'nin doğu üyelerinin doğalgazında yaklaşık dörtte bir oranında kesintiler meydana gelmesi, Avrupa Birliği'nin enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılığını ortaya koymuş ve Birliği enerji tedarikçilerini çeşitlendirerek Rusya'ya olan bağımlılığın azaltılmasını sağlamaya yöneltmiştir. Fakat Rusya, hali hazırda Avrupa Birliği'nin en büyük enerji tedarikçisi konumunu korumaktadır. 2014 yılındaki Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'nın doğusuna dolaylı yoldan müdahalesi karşısında Avrupa Birliği ülkelerinin ve başını ABD ile birlikte AB ülkelerinin çektiği NATO'nun kuvvetli bir şekilde karşı duramaması, Rusya'ya olan bağımlılığın açık bir göstergesi olmuştur.

Avrupa Birliği, daha önce değinilen enerji arzı güvenliği konusundaki tüm risk ve tehditlere karşı Birlik içi ve uluslararası programlar oluşturarak, transit ülkelerle ilişkileri geliştirerek, çeşitli güzergâhlarda boru hatları oluşturarak, transit ülkeleri siyasi, teknik ve altyapı konularında destekleyerek, araştırma-geliştirme çalışmaları yaparak, enerji arz güvenliğini garanti altına almaya çalışmaktadır.

3.3. Çevrenin Korunması

Avrupa Birliği'nin enerji politikalarında çevre, büyük bir öneme sahiptir. Sera etkisi yaratan ve küresel iklim değişikliklerine neden olan CO₂ gazı, en çok fosil yakıtlar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Avrupa Birliği, fosil yakıtlardan kademeli olarak vazgeçmeyi, yenilenebilir enerji kaynaklarının tüketimini artırmayı ve enerji verimliliğini artırarak gereksiz enerji kullanımını en aza indirmeyi ve böylece çevreyi korumayı hedeflemektedir.

Kyoto protokolüne taraf olan Avrupa Birliği, CO₂ emisyonlarını %20 oranında düşürmeyi ve 2020'ye kadar enerji verimliliğinde %20 artış göstermeyi, amaçlamaktadır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının, toplam enerji kullanımı içerisinde %12 artırmayı, elektrik üretimindeki payını da %22,1'e çıkarmayı hedeflemektedir (Yorkan, 2009: 35).

Avrupa Birliği, yeterli seviyede kömür yataklarına sahip olmasına rağmen, CO2 emisyonlarını azaltmak amacıyla daha az CO2 salınımı yapan doğalgazı kullanmayı tercih etmektedir. Bu anlamda Avrupa Birliği'nin, gelecek yıllarda doğalgaza olan bağımlılığının giderek artması beklenmektedir. Bu doğrultuda, Birliğin en büyük doğalgaz tedarikçisi olan Rusya ile ilişkiler biraz daha önem kazanacaktır.

Avrupa Birliği, çevreyi korumak amacıyla petrol ve doğalgazın, tankerlerin yerine boru hatlarıyla taşınmasını hedeflemektedir. Ayrıca birçok Avrupa ülkesi, atıkların geri dönüşümüyle enerji üreterek, ihtiyacının bir kısmını karşılayabilmekte ve çevresel atıkların geri dönüşümünü sağlayarak hem çevreyi korumuş hem de enerji üreterek değer elde etmiş olmaktadır.

4. AB Enerji Politikaları Bağlamında 2030 Hedefleri

Avrupa Birliği'nin ileri sanayisi ve 740 milyonluk nüfusu için gerekli olan enerji ihtiyacı, günden güne artacak olan bir gerçekliktir. Bu bağlamda Avrupa Birliği, enerji politikalarını etkin ve sürdürülebilir bir biçimde yürütmek zorundadır. Avrupa Komisyonu bu bağlamda çeşitli projeksiyonlar ile AB'nin kısa ve orta vadede enerji ihtiyaçlarını ortaya koyarak, geleceğin enerji stratejilerini oluşturmayı hedeflemektedir.

Avrupa Birliği, halihazırda toplam enerji kaynakları bakımından %53 oranında dışa bağımlı bir topluluktur. Bu bağımlılığın gelecek 10 yılda artarak süreceği beklenmektedir. 2014 yılında oluşturulan Avrupa Enerji Güvenliği Strateji Belgesi'nde belirtildiği üzere, 2030 yılında Avrupa Birliği'nin doğalgaz kaynakları da dışa bağımlılığı %73'e, petrol kaynaklarında dışa bağımlılığı %90'a, katı yakıtlardaki dışa bağımlılığı %49'a yükselecektir (European Energy Security Strategy, 2014: 93).

Artan enerji bağımlılığına paralel olarak Avrupa Birliği'nin en büyük enerji tedarikçisi olan Rusya'ya bağımlılığın artması beklenmektedir. Bu beklentiler doğrultusunda Avrupa Birliği, Enerji Politikaları bağlamında 2030 yılı hedeflerini yenilenebilir enerji kaynaklarının, toplam enerji tüketimi içerisindeki payının artırılması, enerjinin etkin kullanımının sağlanması, enerji tasarruf sistemlerinin geliştirilmesi çerçevesinde

oluşturularak, artan ihtiyacın çeşitli tedarik noktalarından karşılanması amacıyla çalışmalar yürütülerek, Rusya'ya olan enerji bağımlılığının hafifletilmesi öngörülmektedir.

5. AB'nin Yapımı Planlanan ve Mevcut Olan Boru Hatları

Avrupa Birliği, Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak, enerji temininde tedarikçilerini çoğaltmak, Avrupa'nın güneyinden bir enerji koridoru oluşturarak, enerji arzı güvenliğini temin etmek, Avrupa'ya ulaşan enerji hatlarını çeşitlendirmek ve enerji pazarına yeni kaynaklar sunmak amacı ile çeşitli boru hattı projeleri üzerinde çalışmış ve çalışmaktadır. Bu projelerin en önemlileri olarak Batı Nabucco ve Trans-Adriyatik Boru Hattı Projeleri göze çarpmaktadır.

Nabucco Projesi, Avrupa Birliği tarihindeki en büyük boru hattı projesi olmasının yanında, birçok ekonomik ve politik sorunlarla karşı karşıya kalması ve Türkiye ile Azerbaycan arasında Trans Anadolu Boru Hattı projesinin yapımına karar verilmesi dolayısıyla gerçekleşmemiştir. Bu durum Avrupa Birliği'ni, Rus Doğalgazına olan bağımlılığının azaltılmasında, Batı Nabucco ve Trans Adriyatik Boru Hattı Projeleri gibi farklı alternatiflere yöneltmiştir.

Bu bölümde Avrupa Birliği'nin, Rusya ile olan boru hatlarına ve Rusya'ya alternatif olarak düşünülen diğer enerji tedarikçi ülkeler ile yapılan boru hatlarına değinilecektir.

5.1. Kuzey Akım Boru Hattı Projesi

Kuzey Akım Boru Hattı Projesi, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Almanya Cumhurbaşkanı Gerhard Schröder'in, 2006 yılında imzalamasıyla yapımına başlanmış olan bir projedir. Proje, oluşum aşamasında yapılan çalışmalar ile Baltık Denizi'ne komşu olan Finlandiya, İsveç, Danimarka, Rusya ve Almanya'nın onayının yanı sıra Polonya, Letonya, Estonya ve Litvanya'nın planlama aşamasına dahil edilmesiyle birlikte proje hayata geçirilmiştir (Nord Stream, 2017).

Kuzey Akım Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile yıllık 55 milyar metreküp doğalgazın, Avrupa Birliği'ne aktarılması amaçlanmıştır. Toplam 1224 kilometre uzunluğunda planlanan boru hattı, yan yana iki boru olarak döşenmesi öngörülmüştür (Nord Stream, 2017a). Avrupa Birliği enerji arzında önemli bir yeri olan bu projenin amacı, Rus gazının transit ülkeler olmaksızın AB ile bağlantısının direkt olarak sağlanmasıdır. Bu sayede transit ülkelerde yaşanan ekonomik, coğrafik ve politik sıkıntıların, Avrupa Birliği'nin enerji arzı güvenliğini tehlikeye atmasını önlemek istenmiştir.

Kuzey Akım Projesi, Avrupa Birliği ve Rusya açısından iki önemli sonuç doğurmuştur. Birincisi, AB açısından 2006 ve 2009 yıllarında Ukrayna-Rusya arasında yaşanan krizler esnasında yaşanan enerji sıkıntıları gibi durumlarla karşılaşmanın önüne geçilmesi sağlanmıştır. İkincisi, Kuzey Akım Boru Hattı ile Avrupa'nın Rus gazına daha fazla bağımlı hale gelmesi, bu durumun Rusya'ya enerji fiyatlarını istediği gibi belirleme ve politik anlamda bir koz olarak kullanma fırsatı vermesi sonucu doğurmuştur.

5.2. Yamal-Avrupa Boru Hattı

Ekim 1994'de yapımına başlanan Yamal-Avrupa boru hattı, 2 bin kilometre uzunluğa sahiptir ve Rusya-Belarus-Polonya-Almanya üzerinden geçmektedir. Yamal-Avrupa Boru Hattı'nın yıllık kapasitesi 33 milyar metre küptür. Boru hattı 1994 yılında, Alman-Rus anonim şirketi WINGAS, Almanya'da Yamal-Avrupa Boru Hattı'nın inşasına başlamıştır ve boru hattı projesini daha sonra Polonya, Belarus ve Rusya'ya genişletmiştir. Yapımına 1994 yılında başlanmış, 2006 yılında tam kapasiteye ulaşarak faaliyetine başlamıştır. Yıllık transfer kapasitesi 33 milyar metreküp olacak şekilde inşa edilmiştir. Ayrıca Rusya ve AB'yi birbirine bağlayan ilk boru hattı projesi olması açısından öneme sahiptir (Uluatam, 2010: 63).

5.3. Ukrayna Boru Hatları

Brotherhood, Soyuz ve Northern Lights boru hatlarından oluşan Ukrayna Boru Hatları, Slovakya'ya bağlanarak Rusya doğalgazını, Ukrayna üzerinden Avrupa Birliği'ne ulaştırmaktadır (Uluatam, 2010: 64).

Brotherhood Boru Hattı; Rusya'nın Batı Sibirya doğalgaz kaynaklarını , Soyuz Boru Hattı; Kazakistan ve Türkmenistan'dan alınan doğalgazı , Nothern Lights Boru Hattı ise Yamal Yarımadasındaki gazı, Belarus üzerinden Ukrayna'ya ulaştırmaktadır. Bu üç boru hattının, AB'ye ulaştırdığı doğalgaz miktarı toplamda 130 milyar metreküptür (Uluatam, 2010: 65).

5.4. Türk Akımı

Türkiye'yi devre dışı bırakan Güney Akım Projesi'nin yerini alan Türk Akımı projesi, Rus gazının, Anapa Limanı'ndan Karadeniz'e bağlanıp, buradan İpsala'ya kadar ulaştırılmasını öngörmektedir. Türk Akımı projesi ile Rus gazını Türkiye'ye ulaştırılarak, Avrupa Birliği'nin güneydoğusundan bir gaz koridoru açılması amaçlanmaktadır.

Birbirine paralel iki boru şeklinde planlanan boru hattının 900 kilometresi Karadeniz'in altından, 2200 metre derinlikten geçirilmesi öngörülmektedir. Yıllık kapasitesinin 31.5 milyar metreküp olması öngörülmektedir (TurkStream, 2017).

5.5. Trans Anadolu Boru Hattı Projesi (TANAP)

Türkiye ile Azerbaycan arasında yapımı planlanan Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile Şah Deniz 2 ve Hazar Denizi'nin güneyinde üretilen gazın; Gürcistan üzerinden geçerek Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine ulaştırılması hedeflenmektedir (TANAP, 2016). Haziran 2012'de imzalanan TANAP Projesi'nin, 2018 yılında teslim edilmesi beklenmektedir. TANAP kapsamında 2020 yılında, 16 milyar metreküplük bir doğalgaz akışı beklenmektedir. Trans-Adriyatik Boru Hattı Projesi ile Balkanlar ve İtalya üzerinden Avrupa'ya doğalgazın taşınması mümkün olacaktır.

5.6. Trans Adriyatik Boru Hattı Projesi (TAP)

Avrupa Enerji Arzı açısından büyük bir öneme sahip olan, Hazar doğalgazını Avrupa'ya taşınması planlanan Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı Projesi Nabucco, batının önemli bir alternatifi olarak görülmektedir. Başlangıç noktası Yunanistan-Türkiye sınırı olan Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı Projesi'nin; Yunanistan'dan Arnavutluk'a

ulaştırılması, buradan Adriyatik denizinden geçirilerek İtalya ağına bağlanması öngörülmektedir. Arnavutluk'tan İtalya'ya olan bağlantının 520 km olması öngörülmüştür (Uluatam, 2010: 67). Başlangıç noktasına kadar ise Türkiye ve Yunanistan'ın mevcut altyapısının kullanılması planlanmaktadır. TANAP Projesi ile Yunanistan sınırına getirilen Şah Deniz Sahası doğalgazı, bu boru hattı ile İtalya'ya ulaştırılmış olacaktır.

5.7. Batı Nabucco Boru Hattı Projesi

Nabucco Batı Avrupa Boru Hattı Projesi, daha önce yapımı Şah Denizi doğalgazının, Türkiye üzerinden Avusturya'ya kadar taşınmasını planlayan Nabucco Boru Hattı projesinin, batıda Türk sınırı sonrası için uyarlanmış bir versiyonudur. Nabucco Boru Hattı Projesi'nin politik ve ekonomik nedenlerle gerçekleşmesinin mümkün olmaması ve Türkiye ile Azerbaycan arasında Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı projesinin yapımına karar verilmesi ile birlikte Nabucco Projesi, Batı Nabucco Boru Hattı Projesi olarak revize edilmiştir. Batı Nabucco Projesi, TANAP Projesi ile getirilen gazın Orta Avrupa'ya ulaştırılmasını öngörmektedir. Türkiye-Bulgaristan sınırı yakınlarından başlayarak, geçiş ülkelerindeki istasyonlar aracılığıyla Bulgaristan, Romanya ve Macaristan üzerinden Avusturya'ya doğalgaz taşıyacak olan Nabucco Batı Doğalgaz Boru Hattı Projesi'nin, 1.300 km uzunluğunda olması planlanmaktadır. Nabucco Batı Avrupa Boru Hattı Projesi, yıllık 23 milyar metreküplük bir kapasiteyle faaliyet vermesi planlanmıştır (Euractiv, 2015).

6. Enerji Politikaları Bağlamında AB-Rusya İlişkileri

Avrupa Birliği enerji ihtiyacının en önemli tedarikçisi konumunda olan Rusya, Avrupa Birliği'nin en geniş genişleme hareketi olan, beşinci genişleme hareketi ile birçok eski doğu bloğu ülkesi, Avrupa Birliği'ne dahil oldu. 28 üyeli Avrupa Birliği'nin toplam birincil enerji tüketimini %40 petrol, %25 doğalgaz, %17 Kömür, %12 nükleer enerji oluşturmaktadır. Eurostats 2015 yılı verilerine göre; Avrupa Birliği, ithal ettiği bu enerji kaynaklarından ham petrolün %30,4'ünü, doğalgazın %37,5'ini ve katı yakıtların %29'unu Rusya'dan elde etmektedir (Eurostats, 2015).

Rusya, sahip olduğu 60 milyar varil petrol ve 150 trilyon metreküp doğalgaz rezerviyle Dünya'da, petrol ihracatında Suudi Arabistan'ın ardından ikinci sırada, doğalgaz ihracatında ise birinci sırada yer almaktadır. (Sevim, 2015:189) Rusya ile Avrupa Birliği arasında enerji konusunda karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur. Avrupa Birliği'nin, enerji tedarigi açısından Rusya'ya bağımlı olmasıyla doğru orantılı olarak, Rusya'nın da enerji satmak amacıyla Avrupa Birliği'nin enerji pazarına ihtiyacı vardır. Rusya'nın toplam enerji ihracatı içerisinde, Avrupa Birliği'ne satılan petrolün oranı %53, doğalgazın oranı ise %36'dır.

Rusya ve Avrupa arasında kurulan enerji alanındaki işbirliği ve ortaklığın ilk adımı 1994 yılında imzalanan ve 1997 yılında yürürlüğe giren Rusya-AB Stratejik Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasıdır. Stratejik Ortaklık ve İşbirliği anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte siyasi diyalog gelişmiş ve bunun en önemli somut adımı 1998 yılında yürürlüğe giren Enerji Şartı Anlaşması olmuştur. Enerji Şartı Anlaşması; yabancı yatırımcının korunması, enerji ticaretinin Dünya Ticaret Örgütü kurallarına göre yapılması, enerji kaynaklarının taşınmasının serbestleştirilmesi, enerji etkinliğinin artırılması ve enerji konularındaki anlaşmazlıkların çözülmesi gibi maddeleri içermesiyle, enerji alanında yasal bir çerçeve oluşturmuştur. Bu anlaşmanın öncülük etmesiyle, Rusya ile Avrupa Birliği arasında 2000 yılında ikili enerji diyalogu konusunda zirve başlatılmıştır. AB-Rusya Zirvesi ile her altı aylık sürede toplantı düzenlemeyi, stratejik enerji ortaklığı kurmanın gerekliliğini, enerji-arz güvenliğinin hukuksal çerçevede sağlanması, enerji boru hatlarının fiziksel güvenliğinin sağlanması, nükleer enerji konularında güvenliğin artırılması, enerji kullanımına bağlı olarak çevre standartlarının yükseltilmesi, Rusya'da enerji sektöründeki yabancı yatırımcıların önünün açılması konularında kararlar kabul edilmiştir.

7. Avrupa Birliği Rusya Enerji Diyalogu

AB ve Rusya arasında imzalanan Enerji Şartı Anlaşmasının Rusya tarafından kabul edilmemesi, ilişkilerde güvensizlik ortaya çıkarmıştır. 2000 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği ve Rusya arasında yeni bir diyalog sürecinin başlatılması kabul görmüştür. 2000 yılında Paris'te yapılan zirveyle başlatılan Enerji Diyalogu'nun ilk olumlu örneği, AB-Rusya Enerji Teknoloji Merkezi'nin kurulmasıdır. Bu teknoloji merkezi, iki taraf arasında

enerji teknolojisinin paylaşımı ve teknoloji alanındaki yatırımların yapılmasını desteklemektir.

Avrupa Birliği; enerji arzı güvenliğinin sağlanması, enerji kaynaklarının transferinin güvenli ve kolay bir şekilde yapılmasını önemli bulması nedeniyle, enerji yollarının çeşitlendirilmesini bir öncelik olarak görmekteydi. Bu bağlamda Rusya ve AB arasında başlatılan Enerji Diyaloğu'nun en önemli amacı olarak, enerji piyasalarının serbestleştirilmesi ve birbirine bağlanması, Avrupa ve Rusya'yı enerji sektörü yoluyla bir araya getirmek, karşılıklı bağımlılık bağlamında ortak çıkarlar üzerinde buluşmak ve çıkarların ortak hale getirilmesinin yönetilmesi olarak görülmekteydi. Ayrıca AB - Rusya Enerji Diyaloğu ile Kuzey-Trans Avrupa Gaz Boru Hattı, Yamal-Avrupa Gaz Boru Hattı ve Druzhba-Adria Petrol Boru Hattı gibi projeler başlatılarak işbirliği artırılmıştır. 2006 ve 2009 yıllarında yaşanan Ukrayna-Rusya krizleri nedeniyle, Rusya'dan Avrupa Birliği'ne yapılan enerji sevkiyatının kesintiye uğraması nedeniyle Avrupa Birliği, Rusya ile olan enerji nakil hatlarında transit ülkeleri mümkün olduğu kadar devre dışı bırakarak, Rusya ile doğrudan bağlantının sağlanması konusunda bir politika izlemeye başlamıştır.

8. AB Enerji Politikasının Geleceği ve Rusya

Avrupa Birliği'nin enerji politikasının geleceği ve Birliğin siyasal bütünleşmesindeki başarı, Rusya'nın yanında diğer ileri sanayilere sahip küresel güçler olan ABD, Çin, Hindistan'ın enerji bölgelerinde izlediği stratejiler, petrol kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu Ortadoğu ülkelerindeki siyasal gelişmeler gibi etkenlere bağlı olacaktır.

Avrupa Komisyonu, gerekli ve etkili önlemler alınmaması halinde Avrupa Birliği'nin, enerji ithalatına bağımlılığının petrol ve doğalgaz sektörlerinde 2030'larda %70'lere çıkacağını belirtmiştir. Küresel enerji talebinin artması, Avrupa'daki enerji rezervlerinin azalması ve kıtlığı, fosil yakıtların kullanımının çevre koşulları nedeniyle azaltılması amacıyla, Avrupa Enerji Politikası'nda bir revizyon gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ukrayna-Rusya krizleri esnasında meydana gelen enerji kesintisi sorunu, enerjideki dışa bağımlılığı ortaya koymuştur ve bu doğrultuda alternatif enerji yolları ve alternatif enerji kaynaklarının önemi, Avrupa Birliği enerji politikası açısından bugünkü gibi gelecekte de önemli bir konu olması beklenmektedir. Küresel enerji denkleminin uluslararası politikaları şekillendirdiği günümüzde, enerji arzı güvenliği konusu, Avrupa Birliği için

hayati önem taşımaya devam edecektir. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, enerji tedarikçisi bölgelerle olan enerji nakil hatları inşası (TANAP vb. projeler) ve enerji tedarikçisi ülkeler ile olan işbirliği ve ortaklıkların geliştirilmesi, yatırımların artırılması konusunda gelecekte de aktif olması zorunluluk arz etmektedir.

Türkiye'nin Kafkasya, Hazar Denizi Bölgesi, Ortadoğu ve İran gibi enerji tedarikçisi ülkelerin ve bölgelerin komşusu olması nedeniyle, Avrupa Birliği Enerji Politikası'nın geleceğinde önemini devam ettirmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye üzerinden yapılacak olan enerji transfer hatları ve enerji alanındaki işbirliği bağlamında Türkiye-AB ilişkileri, enerji tedarikçisi ülkelerin de dahiliyle, üç taraflı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Avrupa Birliği'nin küresel çevre anlaşmalarına taraf olması nedeniyle bulunan taahhütlerinin yerine getirilmesi, AB Enerji Politikası'nın geleceğinde varlığını sürdürecektir. 2015 Paris Küresel İklim Zirvesi ile verilen CO2 emisyonlarının düşürülmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi, fosil enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması gibi taahhütlerin yerine getirilmesi amacıyla hareket edilmesi beklenmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği çevre politikaları bağlamında CO2 emisyonu, kömür ve petrolden daha az olan doğalgazın, Birlik içerisindeki toplam enerji tüketimindeki payının artması beklenmektedir. Bu durum, Avrupa Birliği'nin en büyük doğalgaz tedarikçisi olan Rusya'ya bağımlılığını artıracak bir unsur olarak göze çarpmaktadır.

Avrupa Birliği'nin, enerjide dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla, 2020 yılı stratejilerinde yer alan yenilenebilir enerji kaynakları tüketiminin, toplam enerji tüketimi içerisindeki payının artırılması hedefi doğrultusunda yaptığı çalışmalar sonucunda, Eurostats 2015 verilerine göre yenilenebilir enerji kaynakları tüketiminin, toplam enerji tüketimi içerisindeki payı %12,5 seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca Enerji Politikaları bağlamında 2030 yılı stratejileri, yenilenebilir enerji kaynaklarının, toplam enerji tüketimi içerisindeki payının artırılması, enerjinin etkin kullanımının sağlanması, enerji tasarruf sistemlerinin geliştirilmesi çerçevesinde oluşturmuştur.

Avrupa Birliği'nin enerji politikası doğrultusunda, siyasal anlamda buhran yaşayan Ortadoğu ülkeleri ile kuracağı ilişkiler, enerji politikasının geleceğinde Rusya'ya olan enerji bağımlılığının azaltılması veya Rusya'nın kısmi enerji tekeline son verilmesi

anlamında ayrı bir öneme sahiptir. Arap Baharı adı verilen bölgesel, siyasal ve sosyal gelişmelerin yakından takip edilmesi ve gelecekteki politik adımların doğru bir şekilde atılması gerekmektedir. Söz konusu ülkelerde, enerji konusunda altyapının restore edilmesi, eğitim ve teknolojik anlamdaki ihtiyaçların giderilmesi yoluyla enerji arzı güvenliğinin tesis edilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Toplumsal ve küresel gelişmenin en önemli unsuru olan enerji, bölgesel ve küresel ilişkilerin, uluslararası politikanın ana enstrümanlarından bir tanesidir. Günümüzde artan küresel nüfus, sanayi atılımlarını artıran ülkeler, ileri derecede sanayileşmiş devletler nedeniyle enerji ihtiyacı büyük ölçüde artmıştır. Bu doğrultuda, enerji kaynaklarının bölgelerde ve ülkelerde eşit dağılmamış olması nedeniyle enerji politikalarının, uluslararası alanda işbirliği ve diyalog üzerine temellendirilmesi kaçınılmaz bir gerçektir.

Avrupa'da, Fransa ve Almanya arasında birçok soruna neden olan Essen kömür kaynaklarının yönetimi konusu, 2. Dünya Savaşı'nın ardından kömür kaynaklarına ortak bir yönetim modeli getirilerek, olası çatışma ve anlaşmazlıkların artık sonlandırılması anlayışı hakim olmuştur. Bu doğrultuda Schumann Planı esas alınarak, 1951 yılında yapılan Paris Anlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturulmuştur. Enerji politikaları çerçevesinde atılan bu adım, Avrupa Bütünleşmesi'nin temeli olmuş ve diğer tüm alanlardaki bütünleşmelere kaynaklık etmiştir. 1958 yılında, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurularak, enerji politikaları alanındaki ortaklık ve işbirliği farklı bir boyuta taşınmıştır.

Enerjide ortak politikalar, kömür ve atom enerjisiyle ilgili olarak, Avrupa Bütünleşmesi'nin başından itibaren gündemde olmuştur. 1970'lerdeki petrol krizleri, ortak enerji politikasının önemini daha da artıran gelişmeler olmuştur. 1973'te yaşanan birinci petrol krizi sonrası Avrupa Konseyi, Eylül 1974'te kabul ettiği "Yeni Enerji Politikası Stratejisi" programı ile gereksiz enerji tüketiminin azaltılmasını, arz güvenliğinin artırılmasını ve enerji üretim ve tüketiminde çevrenin korunması öngören bir politika benimsemiştir.

Genel anlamda ileri bir sanayi toplumu olan Avrupa Birliği'nin enerji politikası, Avrupa Birliği Enerji İç Pazarının oluşturulması, Enerji Arzı Güvenliği, Çevrenin Korunması gibi prensipler etrafında şekillenmiştir. Bu doğrultuda uygulanan programlar kısmen başarılı olsa da, günümüzde Avrupa Birliği içerisinde tam anlamda ortak bir hareket kabiliyeti oluşturulamayan alan, AB Enerji Politikalarıdır. Birçok Doğu ve Kuzey Avrupa ülkesinin soğuk savaş dönemi boyunca ve soğuk savaş sonrası dönemde Rusya ile sorunlar yaşaması ve öbür taraftan Avrupa ülkelerinin Rusya'ya karşı olan enerji bağımlılığı, ortak enerji politikası anlamında işleri birbirine düğümleyen unsurlar olmuştur. Günümüzde Avrupa Birliği'nin enerji politikası doğrultusunda Rusya, Türkiye ve Orta Asya ülkeleri ile kurulacak işbirliği ve stratejik ortaklıkların yanında, siyasal anlamda buhran yaşayan Ortadoğu ülkeleri ile kuracağı ilişkiler, enerji politikasının geleceğinde önemli bir unsur olacaktır. Arap Baharı adı verilen bölgesel siyasal ve sosyal gelişmelerin yakından takip edilmesi ve gelecekteki politik adımların doğru bir şekilde atılması, sürdürülebilir enerji akışı açısından hayati bir önem taşımaktadır. Enerji tüketiminin artması ile yaşanan çevre sorunlarının önüne geçilmesi amacıyla, uluslararası bir mücadele verilmesi gerekmektedir. Avrupa Birliği, fosil enerji tüketiminin yarattığı sorunlar karşısındaki mücadeleye öncülük etmektedir. Avrupa Birliği, 1997 yılındaki Amsterdam Anlaşması ile Birliğin gelişim vizyonunun, sürdürülebilir gelişme ve çevrenin korunması ilkelerine bağlı olarak şekillendirilmesi düşüncesi ortaya konması, Avrupa Birliği'nin çevre sorunlarına karşı verdiği önemi göstermektedir. 1990'lı yıllardan günümüze kadar oluşturduğu programlar ile fosil enerji kaynakları kullanımının düşürülerek CO2 salınımını azaltmayı, yenilenebilir ve çevreci enerji kaynaklarının kullanılmasını teşvik etmiş ve etmektedir. Avrupa Birliği, Paris'te yapılan 21. BM İklim Değişikliği Zirvesi'nde, sera gazı emisyonlarının azaltılarak küresel sıcaklık artışının 1,5 ile 2 derece arasında kontrol edilmesini, sera gazı emisyonlarının düşürülmesi konusundaki ulusal programların 5 yılda bir kontrol edilmesi, çevreci ve sürdürülebilir ekonomilerin desteklenmesi, fosil yakıtların kullanımının azaltılması gibi kararları desteklemiştir. Avrupa Birliği'nin bu zirvede alınan kararları desteklemesi, enerji politikaları ve çevre politikalarının eşgüdüm halinde yürütülmesini zorunlu kılmıştır. Bu durum, Avrupa Birliği ortak enerji ve çevre politikalarını geliştirecek, Birliğin ortak politikalar bağlamında bütünleşmesini destekleyecek bir adım olacağı düşünülmektedir. Fakat öte yandan Avrupa Birliği'nin taraf olduğu iklim zirvesi etrafında şekillenen çevre politikaları bağlamında CO2 emisyonu, kömür ve petrolden daha az olan doğalgazın, Birlik içerisindeki toplam enerji tüketimindeki payının artması beklenmektedir. Bu

durum, Avrupa Birliği'nin en büyük doğalgaz tedarikçisi olan Rusya'ya bağımlılığını artıracak bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Avrupa Birliği, söz konusu enerji bağımlılığının hafifletilmesi amacıyla 2020 ve 2030 enerji stratejilerinde belirtildiği üzere, yenilenebilir enerji kaynaklarının çoğaltılmasını teşvik ederek, toplam enerji tüketimi içerisindeki payını maksimum düzeye çıkarmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak Avrupa Birliği'nin, Rusya'ya olan enerji bağımlılığının sona erdirilmesi mümkün görülmemekle birlikte bu bağımlılığın hafifletilebilmesi, enerji tedarikçilerini çeşitlendirebilmesine, enerji tasarruf sistemlerinin geliştirilmesine, yenilenebilir enerji kaynaklarının artırılmasına bağlı olarak değişkenlik gösterecek bir husus olarak göze çarpmaktadır.

Kaynaklar

Aras, B. ve Yorkan, A., (2005). *Avrupa Birliği ve Enerji Güvenliği: Siyaset, Ekonomi, Çevre*, Türk-Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi. Rapor No:13.

Ayhan, V., (2009). "Avrupa'nın Enerji Arz Güvenliğinde Türkiye: Petrol, Doğal Gaz ve Entegrasyon", *Uluslararası İlişkiler*, 5 (20), 155-178.

Bayraç, N., (2009). "Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye: Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları Açısından Bir Karşılaştırma" *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 115-142.

Bayraktutan, Y., (2013). *Global Ekonomide Bütünleşme Trendleri Bölgeselleşme ve Küreselleşme*, İstanbul: Nobel Yayınevi.

Cerrah, U., (2015). "Enerji Güvenliği ve Avrupa Birliği.", Hasret, Ç., Caner, S, ve Zafer, Y., (der.) *Enerji Diplomasisi*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Demir, E., (2003). "Enerji Şartı Anlaşması", <http://www.mfa.gov.tr/enerji-sarti-anlasmasi.tr.mfa>, 11.04.2017.

Dinan, D., (2005). *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, Cilt:2, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Erdal, L., (2011). *Enerji Arz Güvenliğini Etkileyen Faktörler ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Alternatifi*, (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

European Commission (2016). *EU Energy in Figures*, Luxembourg.

European Commission (2016). *European Energy Security Strategy, COM 330 Final*, Brussels.

Eurostats (2015). http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Energy_production_and_imports, 26.05.2017.

Gotev, G., (2015). "Nabucco 2.0 to Transport Russian Gas?", <https://www.euractiv.com/section/energy/news/nabucco-2-0-to-transport-russian-gas>, 08.04.2017.

International Energy Agency, (2016). *Key World Energy Statistics*, Paris.

Keskin, M.H., (2006). *Stratejik Açıdan Avrupa Birliği Enerji Politikası ve Uluslararası Güvenlik Sistemine Etkisi*, (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nord Stream, (2017). "A Pipeline through the Waters of Many Nations", <https://www.nord-stream.com/the-project/permits/>, 01.04.2017.

Nord Stream, (2017a). "From Pipes to Pipeline", <https://www.nord-stream.com/the-project/construction/>, 01.04.2017.

Sevim, C., (2015). *Küresel Enerji Stratejileri ve Jeopolitik*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

T.C. Dış İşleri Bakanlığı, (2016). *Enerji Şartı Anlaşması*, <http://www.mfa.gov.tr/enerji-sarti-anlasmasi.tr.mfa.>, 11.04.2017.

T.C. AB Bakanlığı, (2016). *Fasıl 15-Enerji*, <http://www.ab.gov.tr/index.php?l=1&p=80.>, 13.04.2017.

T.C. Başbakanlık AB Genel Sekreterliği (2011). *Avrupa Birliği Anlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Anlaşma: Md. 136*, Ankara.

TANAP (2016). "Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) Nedir?" <http://www.tanap.com/tanap-projesi/tanap-nedir/>, 20.11.2016.

Turk Stream Project, (2017). <http://turkstream.info/project/>, 02.04.2017.

Uluatam, E., (2010). "Avrupa Birliği Doğalgaz Piyasasında Yeni Dengeler", *Ekonomik Forum Dergisi*, Ađustos Sayısı, 62-67.

Ülger, İ.K., (2015). *Avrupa Birliği Rehberi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Yorkan, A. (2009). "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'ye Etkileri." *Bilge Strateji Dergisi*, Cilt 1 (1), 29-35.